

מתחמת יותר לעשימה ראשונה, ישוין בתי ברכות ל"ע ד"ה והלכתא, וכל הסעודה נעפל לברכה, לכן אין מין אחר נעפל לברכה, וכיון שאלו נעפל בתחלה את פה"ה לא נפטר פה"ה, ה"ה נשיפדום משניהן כאחת, וכ"כ צ"ל מש"כ בברכה אחרונה, מיהו נשי"ע סי' ר"ז סעי"ג סתם דגם צ"ל אף אם פרס את פה"ה יאל ברכת פה"ע ג"כ, ול"ע על המ"צ סתם צ"ל קט"ו דברי השמ"ק.

(ה) שם בנמי על הארץ ועל המתי, ואינו חושב בירושלים דלא חתמין צ"ל.

שם בנמי ופירותיה כו', נראה דלא יכל חתימה צ"ל מצד פירותיה דכ"ו יותר נחו, ועוד להזכיר שם א"י.

סימן לה

(א) ברכות כ"ג א' כל היכי דלאו לריחא עד סוף הסוגיא, נראה דאין מצרכין על כל צמחים אלא א"כ עומד אצל צמחי לברית, ואף צמחים שסתמן לברית כיון שלא יחדן צמחים לברית אלא שצדעו למוכרן כיון שעהה כמו שגמלאין צמקומן לא הוו לברית אין עליהם שם צמחים לענין ברכה דלא תקנו חכמים ברכה על צמחים אלא אם כבר הן מוכנים לברית צדן צמחה שמרית, והלכך אם מחזיק צמחים בחדר ואינו מוכר באותו חדר אלא שצדא משם להנות דלא שייך טעמא דגירחא אינשי ויזבון אין לברך על אותן צמחים ולא מועיל אף אם נועלן בידו ומרית כיון שמתירן למקומן וכש"כ שאינו מצדן צמחה שמרית צמחיו צדן בחדר הצמחים ואם יחדן צמחים שיצאו חגשים לחדר ויעלו וירחו צדן כל הצד בחדר ומרית ואף שאין לוקחן ביד מצדן עליהן וכש"כ כשיצאו חגשים בחדר וירחו את הצמח כמו שהוא צמקומן, ולא עוד אלא אף אם שיקרן למכור ומכין שירחו הלוקחין הבאין בהנות, הוי עליו שם צמח ומצרכין עליו, וכן העשו לברית אצל לא לריח של חנוני אלא להגלל מרית רע כמו צמחים של צה"כ ושמן העשו להעביר האומה לא הוי עליו שם צמח, ואף אם נועלן ביד ומרית צדן רוח להענוג כיון שאין מיוחדין לכך אין מצרכין עליהן וכן העשו לגמר את הכלים אף שמרית צדן להענוג ולפ"ז הא דאמר נעיל מ"ג צ"ל דמירה באתרונא ובחציצה מצדן איירי שיהיו לברית עד שיעברן לאכילה ואז מצדן עליהן אף שאין לוקחן ביד אלא שמונחים צמקומן כיון שנגיע אליו ריחן, ואף אותם שיהיו לברית אם נועלן באקראי להעביר רוח רע או להעביר האומה א"מ עליהן באותו פעם, והלכך אחרת והצוה שיהיו לברית ולוקחן לאכילה אינו מצדן עוד עליהן על ריחן כיון שריחן ממילא הוי, ואפשר עוד ששלקחן לאכילה אף אם כיון גם לברית כבר בעל יחודן לריח וא"מ על ריחן.

(ב) ולפ"ז זה הא דאמר שמן העשו להעביר כו' היינו אף שלוקחן טחם להענוג, וברש"י ד"ה אין מצרכין ל"מ בן אלא הכא משום דא לא להעביר אצל אם מרית צדן לריח מצדן עליהן, ואפשר דשמן שאני כיון שמקלף השמן שהוא נועל כבר הן פלן בהשמישן, והלכך אם מרית צדן טחם אותה המקלף הוי כיהון לברית טחם ומצדן עליו אף שלא נעשה מתחלה אלא להעביר ריח, ולפ"ז הא דאמר שמן העשו לא על תחלת עשייתו קאמר אלא ר"ל שהסיכה צדן להעביר ואף אם עיקרו נעשה לברית, וכן אם הסיכה של ענבו להענוג בריחו אף שלא נעשה לכך מצדן עליו, ולפ"ז לא הוי שמן העשו להעביר דומיא דצמחים של צה"כ אלא תרתי מילי השמשינן דצמחן שיביו מיוחדין לברית וצמחן שנוטלן י"ה כונתו לברית ולא לד"ה.

(ג) כתבו ח"י לעיל מ"ג א' צמח צה"ג דגרים שם תנא הדם וכל דמיו לי ופ"י דהיינו למעוטי אחרונא והצוה דעיקרן לאכילה, והיינו דברייחא דהתם אשמינן דינא דר"ה צמחתינן שאין מצרכין אלא על צמח המיוחד לברית כמו אפרסמון והדס דסתמן לברית אצל העומד לאכילה אף שמרית צו אינו מצדן ואף שלוקחן ביד ומרית צו אינו מצדן כיון דלא אשמינן לברית, ולפ"ז אחרת של מזה אף שלוקחן לברית כיון דאינו אלא באקראי צלל הזמנה לכך אינו מצדן על ריחו, וכן המרית צמח חמה, וזהו דעת י"ל בשו"ע סי'

ה' דברים אף לענין דיעבד, ולפ"ז ה"ה צמח עלי בברכת הזן, וסוים בברכה מעין ג', לא יאל, ואם אכל וצבע, נשיטור שאין אחרים קוצטין עליו, דמצדן מעין ג' נצט"ע סי' קס"ה סעי', נסתפק בתי רע"ה, אם הטעם הוא שמה"ט צמחן שיעור שחורים קוצטין עליו, או דלמא טעמא משום דמה"ט ברכה מעין ג' פועל, ויהי נ"מ לענין אם יאל בברכה הזן לחודא, אם ניומא דכלא קצט, גם צפ"כ, פועל ברכה הזן לחודה, ועיין צמ"צ סי' קפ"ד צה"ל, שהצ"ה צמח רצ"ז, דאם גמר שביעתו בכזית פת, חייב צמח"מ מה"ט, הנה מצוהר דעמו דלא צמחן שיעור שחורים קוצטין עליו, ומש"כ שם לדחות דמיוירי שאלל פת מקדם וברך צה"מ, ואח"כ אכל, נראה שאל לריך שיאכל פת שיעור שביעה, גם כה"ג, כיון שגמר סעודתו צלל שביעה, והסוים דעמו כבר מלאכול, ואח"כ נשיאכל כזית אינו חייב צמח"מ מה"ט, ויש להסתפק ג"כ, באוכל כזית פ"ה, אחר שכבר אכל שאר דברים, וצבע בכזית, אי חייב בברכה מעין ג' מה"ט כיון דהוי להם גמור, וכן כשאוכלן אחר צה"מ, וגם יש מקום לומר דצמח"ג יברך עליהן ג' שלמות, דו"ל דכל מקום שהוא חייב מה"ט צה"מ, לא פטרו חכמים בברכה מעין ג', ומכש"כ להסוירים דמנין ברכות מה"ט צה"מ, מיהו משמע בנמי ברכות ל"ה א' מ"צ א' דאין מצדן ג' ברכות על פ"כ אלא כשקצט עליו, והדעת נוטה כמש"כ הפמ"ג המוצא צמ"צ שם, דאינו חייב צה"מ, עד שיאכל שיעור שביעה, או שיעור שביעתו, בסעודה אחת, שהפת יהי"ה בה העיקר.

(ה) מידן בפירות מ' מנין, ל"ע, לדעת הסוברים שטענין ברכה מה"ט, אי צמחן שיעור שביעה, כיון שאין אוכלין אותן לשביעה, ונראה שאל אוכלן, כדרך האוכלין, מקרי שביעה, כמו ציון דשיטורן כדי שביעה מלאה, ושיטורן ברכות, [כ"מ צ"ה ח"ה] והאחרונים ז"ל צמ"ס ר"ט סתמו גם בפירות כדי שביעה, ול"ע, ועיין בנמי מ"ד צ' ומי איכא מדי דהוי שלק ממונו כו', וגם יש להסתפק בפירות, אם אוכלן אחר צה"מ, כמצוהר לעיל צפ"כ, גם י"ל דאם שבע קדם אכילתן אינו חייב עוד ברכה עליהן, ואף- דלא הוי אכילה גסה, וכבר נחבאר סתימה השו"ע דגם פירות מ"מ אינן טענין ברכה מה"ט, ואין נ"מ צמ"ז.

(ו) בסי' מ"צ ס"ס ר"ה צה"ל, הק' צה"ל דכתב השו"ע דצה"מ פועל את היין, מהא דפרק ברכות ל"ה צ' נצריך עלי ג"ב, דהלא אמרין שם דעובא גריר ולא סעיד, וע"כ דק' הגמ' קאי בפורתא יטו"ש, ול"ע דכלא צה"מ אמר שם אי קצט עליו סעודתו נוא, ומאי פריך, והלא עובא גריר, ומש"כ דכיון דצעת שעתה פורתא כבר נתחייב בברכה, ואז שייך צ"ה צה"מ, ל"ע דמ"מ יין שעתה אה"כ לא מפטר צה"מ, דלא שייך גבי, ועוד ק' הגמ' אי קצט מאי, עדיין קשה, כיון דכלא קביעות לא שייך צה"מ, גם בקביעות לא שייך דגריר, ולמש"כ לעיל סק"צ י"ל כיון דיון סעיד שייך גבי צה"מ אף דלא שחא כשיטור הסעוד, ולא נראה, ועוד אידן יתכן לקבוע סעודה עליו כיון דגריר, ואולי פורתא סעיד וטובא גריר, עד שיטחא שיעור שביעה, והדר סעיד.

(ז) מ"ד א' חוד"ה על כו' היכי דאכיל דיוסא ושחא יין כו' וכלול הכל בברכה מעין ג'. נראה דהא דאין כוללן בברכה ראשונה שיאמר צורא פה"ע ופה"ה וכדומה, משום, כיון דאינו חושב צה, דינה בברכה ההתימה, שאין חותמין בחרתי, ועוד י"ל, כיון דבברכה ראשונה אין להפסיק עד שיעשו, אין שייך לברך על שחם, ואף שיכול לעטום משהיכן כאחת, מ"מ חק"ה שיתחלקו בברכה, מש"כ צמ"ה שפיר מצדן ברכה אחת על כלן, וצוה א"ש ג"כ הא דבברכה ראשונה אין ברכה כוללת פוערת את הדבר שצריך לברך עליו צפ"ט, כגון אם ה' לפטור פה"ע ופה"ה, וברך על פה"ה וכיון לפטור את פ"ע, לא יאל משום ברכת פה"ע, וכש"כ צמ"ה סי' כ"ז, וכ"כ צמ"צ סי' קט"ו צמח טעמ"ק, דאם צדן על הפרפרת לא פטר את הפת, אף אם כיון לפוערו, ואילו כשצדן צה"מ פטר את התמרים והיין ומעשה קדירה, ואף היכי שצריך לברך עליהן לכתחלה ברכה המיוחדת לכן, קדם צה"מ, וכש"כ לעיל, ואח"כ דצמ"מ יש לו על מה לחול בלעזן, אלא שה"ע כיון שברכה ראשונה,

(ו) ונראה דהו גס כונח הגר"א סק"ת, וביינו דהר"א ש"ל לחלק בין נוטל ביד לעומד ומריח דרך מעמדו וכש"ל לעיל סק"ד, והלכך ש"ל דכשנעלו לאוכלו ולהריח דרך אכילתו גס כן מצד רק אם אינו מכין כלל להריח אינו מצד, וד"ל ללמד משמן להעביר הזכיה אף שסוף סוף הוא מריח כיון שאין כונחו להריח א"מ, אבל לדעת חו' החסרון הוא משום שאינו מיוחד להריח והלכך אף כשאוכלו ומריח בהן א"מ ואף שיחדן להריח דכיון שאוכלן פקע יחדון, ולפ"ז מש"כ חו' ד"ה ועל, לאפקוקי פחוסים וחבוסים, היינו אף שמריח בהן משום שאין מיוחדין לכך, ומש"כ דר"ה הוא היינו אף המיוחדין להריח כיון שאוכלן א"מ עליהן, ומש"כ דבב"ל דכמה ראשונים העתיקו בשם חו' כמש"כ הרא"ש, אין זה חומא אם הגר"א הכריח מן הסוגיא כדעתו ומבאר דברי החו' שלפנינו כן, ואפשר שנפלה מחלוקת בדעת החו' בין מעתיקי דבריהם ז"ל, ודברי חו' שלפנינו יתפרשו כמו שבאר הגר"א וכן מוכרח דבריהם כמו שהכריח בראיות, גס י"ל דהא ש"י בשם חו' לאכול ולהריח היינו בתחלת לקיחתו לבשם לרשותו היחיד להריח עד אכילה, ומיחו מש"כ בשם רש"י ל"י כונח רבנו.

(ז) כתב דבב"ל בשם שכה"ג דהמריח בבשמים כשגדלן ובאכילתו הריח מצד, ולאכילתו ל"ל דדוקא כשנוטל ביד או כשקרב אליהן להריח דנראה דהו"ל כנוטל ביד אבל כשצא לגינה ומריח אף אם כיון להריח אינו מצד דבמחצית דומה לחדר ש"כ המבואר לעיל סק"ג, ולפמ"ש"ל לדעת הגר"א אף אם נוטל ביד א"מ עליהן וי"ש, ואולי כל בשמים עשוי לבוא לנן ולהתענג בריחן והיו כחנות ש"כ.

יש לשי' אם יולא צמח"ש בפירות המריחין כמו אחרונא וחבוסא. נראה דאף שאין מחזירין על הכשם כמבואר בשו"ע סי' רנ"ז ס"א, מ"מ אם יש לו חייב לבדק עליו ולהריח בו, ומ"מ לא נפיק דאם מחזיר צרכה הכהנין כיון דעיקרו צה"י ואין החוב כל כך, וכמבואר בשו"ע שם סעי' ה', וכן בצרכה המאור אע"י דכשי' לו נר חייב לבדק עליו מ"מ לא שייך ערבות בזה למחשכ בצרכה המאור, כדמוכח ממה שכתבו חר"י והר"א ש"ס טעם ש"ל הסבה למאור ואי הוי בצרכה המאור הלא א"ל הסבה אלא דחשיב דבב"ל ולפ"ז י"ל הא דאמר פסחים י"ד רבי מפזרן וחוזרן וכוונסן על הכוס להוציא צ"ב היינו קטנים כדון צה"י, כדאמרין ר"ה כ"ט ב' וי"ש, ונראה דאם מצד לקטנים אין הגדולים השומעים ויולאין בצרכה זו דלדידהו לא מחשכ בצרכה אף שהוא חייב בה מחמת חינוך כן על האב וע"י מש"כ סי' י"ט בס"ד.

שר"ע רע"ז סי' צהבה' וא"כ על כלם צמ"כ יאל, פי' צמ"כ דהיינו אף שבדק על מיני בשמים שבידו וכיון להוציא את עלי בשמים כ"י יאל, וע"י מש"כ בס"ד סי' ל"ד סק"ז.

סי' רע"ז סעי' י"ד וכפי שביאר שם הגר"א והסכים לדעת זו, ובס' מ"כ כפ"ב בפשיטת פ"ט דברי אחרונים ז"ל דבשמים המונח בחדר ש"י המ"א שאין לבדק עליהן היינו כשאין לוקחין ביד להריח, וכן בפירות העומדים לאכילה אם לוקחין הפעם להריח לכי"ע מצד עליהן, וכן באחרונא של מזה אם לוקחו שלא למאור אלא להריח מלמד שצריך אלא בזה הביא דאחרונים ז"ל חולקים בזה וכן צפת חמה מלמד ששה"ל אות מ"ז לדעת הגר"א שצריך אם נוטל ביד ומריח בהן.

(ד) ולפי דבריו א"ל יחיד להריח אלא בעומד והריח מגיע אליו דאם מיוחד שאלשים יריחו בהן כמו חנות דניחא לי' דניחא לי' חנו' מצד ובחדר אינו מצד, וכן בפירות העומדים לאכילה וכן אחרונא ש"מ ופה חמה, אבל אם נוטלן ומריח בהן מצד עליהן והא דאפילו הראשונים ז"ל בפ"ה ובאחרונא ש"מ היינו משום תנאי השני שנבאר לעיל דהיינו אפי' בדבר המיוחד להריח אם נוטלו לבדק אחרת אינו מצד, ובזה אפילו אם לוקחין למאור ולהריח וכן לאכול ולהריח, וכמשיין ב"ל הגר"א ס"ק ל"י ל"ז יראה שז"א וי"מ למה שביאר הגאון (שליט"א) [זללה"ה] דבב"ל דלאכול ולהריח גס הגר"א ז"ל מודה דמצד דמסתברא דהוא הדין למאור ולהריח וכן בפ"ה ולהריח, ומה שדחקו דבב"ל דר"ה א", לחלק בין לאכול ולהריח לאחרונא ש"מ ופ"ה, אולי יתקבל החילוק אם היה הדין מבואר אבל לא שייך להכריע בסברה זו, והגר"א ז"ל מכריח סברה הי"א שאין לבדק על דבר שאינו עומד לריח מהא דאמר בגמ' בחנותו של בשם שאין לבדק לולא הטעם דניחא לי' דניחא לי' ולפי דברי הגאון (שיח"י) [ז"ל] אינו ענין דהלא התם אם נוטלו בידו מצד והוא נעטלו ביד להריח עסקין אלא אפי' אם נפרש דברי הגר"א כפי' הדמ"א שביאר דבב"ל שם דלאכול ולהריח א"מ, מ"מ מה ענינו להביא דחנותו של בשם דהתם כונחו שלמה להריח אלא שאין הכשם מוזמן לכך, והכא אילו היחיד כונחו להריח לחוד ודאי מצד, אלא משום שעיקר דעתו למיכל הו"ל כמתעסק לענין הכא ואף שמכין להריח דרך התעסקות אינו מצד.

(ה) לכן נראה כש"ל לעיל לדעת הגר"א וכפי שבאר הוא דעת הו"א אין חילוק במכין להריח בין נוטל ביד למונחים במקומם ומריח בהן, וכל ש"מ עליהן במכין להריח בהן כשמונחים במקומם, א"מ עליהן כשנוטלן ביד, וד"ל מוכרח בגמ' דפריך בזה דקאמר ר"ה בשמים של צה"כ א"מ עליהן דהיינו אף אם נוטלן אדם ומריח בהן לתענוג כמש"כ צמ"כ שם, מהא דנכנס לחנותו ש"כ, ומאי קושיא דלמא לעולם לא בעינן יחוד להריח והלכך הנכנס לחנותו ש"כ מצד ומיירי שמכין, ובשמים של צה"כ שאני, חדש דהלא צלוקן ביד נמי א"מ עליהן, ובחדר של בשם מצד נעטל ביד, אלא ע"כ דכל שאינו מיוחד להריח לאו בשם הוא אף כשלוקחין להריח לחוד כיון דהיו באקראי ומבוארין דברי הגר"א ז"ל ס"ק ל"י ל"ז.

הלבות שבת

סימן לו

בשבת עושה עיקר המלאכה בשבת אבל פרישה מזהר אם לא ילכוד אין כאן מלאכה כלל ולזה סיימו דמ"מ גזרין דזימנין אחי לרדי חייב חטאת ובשעת פרישתו היינו כל זמן שהיה פרושה מקרי שעת פרישתו היינו שמתקיימה מעשה הפרישה, א"י כונחם מיד ומשום שיש מקום לומר דלא גזרין אלא אם בשעה זאת בשבת מתחייב מיד ובזה חיישין דכשחזירין לו ע"ס חשכ זימנין דיתאחר בשבת אבל בדבר שאין המלאכה מיד י"ל דלא שייך למגזר דבין כך וכך יזכור ויולא המלוד ולזה סיימו דזימנין דילכוד מיד, ונראה דאפי' בלחי וקוקרי חייב חטאת דלגבי האדם העושה אין חילוק בין מלוד ללחי וקוקרי, ולא חילוק בזה בגמ' שבת י"ה א' אלא לענין שבתת כלים, דבלחי וקוקרי אין הכלי עושה מלאכה, ובמלוד הכלי עושה, ולפיכך נכרי שהוציא

(א) * כתב המ"א סי' רנ"ב דנותן חטים לרחיים של מים אינו חייב כיון דאינו עושה המלאכה, ובמ"כ שם הביא דכל אחרונים חולקין דכיון דאזני הרחיים חולקין ומתנגגלין בעצמן כשנותן החטים לחובן היינו מעשה העבודה כמו צ"ד. ובתוס' שבת י"ז ב' הלשון סתם שכתבו דזימנין דאחא לרדי חייב חטאת כגון דבשעת פרישתו ילכוד, ומשמע לכאורה דאם ילכוד לאחר זמן אין כאן חייב חטאת, אבל אין כונחם לחלק בין מידי לבין לאחר זמן שבהי אפי' מיד הלידה נעשה בזה החיוב ומה לי מיד מ"ל לאחר זמן, וכן בתוספתא שביאר חז"י סתם ונכנס לחובת חייב, וכן בתחלת דבריהם כתבו שאינו יודע אם ילכוד או לאו, מבואר שאל ילכוד חייב, אלא כונחם דשורין דיו ואידך דתן אי עבד להו

* א"ה, לקמן סי' קנ"ו נדפסה השמטה לסי' רנ"ב, ואשר מקומה כאן בתחלת הסימן.